ByNatur

Konference om byforskning uden grænser på Arkitektskolen Aarhus

Studerende fra "Studio Urban Nature" ved Arkitektskolen Aarhus havde udstillet deres projekter vedrørende Den Østjyske Millionbynatur. Der var sat tid af til, at deltagerne kunne studere plancherne og få en snak med de studerende om de konkrete projekter. Foto: Søren Schaumburg Jensen

Som et andet stykke konkret lyrik havde arrangørerne af den tredie konference om Byforskning uden grænser stavet konferencens hovedtitel ByNatur med stort B og N, som om der var tale om to på samme tid adskilte, men dog sammenhængende begreber.

Af Robert Mogensen, Arkitekt MAA MDL

Hermed var tonen slået an til konferencens gennemgående tema: Repræsenterer By og Natur to adskilte verdener, eller er der tværtimod tale om et samlet hele, en holisme, hvori det ikke er muligt at isolere det kunstige fra det naturlige?

Hvilken natur vil vi ha'?
Center for Strategisk Byforskning og Dansk Byplanlaboratorium havde den 1. marts indkaldt til den tredje åbne konference for praktikere og andre, som beskæftiger sig professionelt med vore byer og landskaber. Konferencens 170 deltagere fyldte godt op i Arkitektskolen i Aarhus' store auditorium, og centerleder Niels Albertsen udtrykte da også sin begejstring over, at så mange havde fundet det vigtigt og relevant at bruge en dag på emnet.

FAKTA

Center for Strategisk Byforskning

Center for Strategisk Byforskning (CSB) har eksisteret siden 2004. I centret indgår forskere fra Arkitektskolen Aarhus, Aalborg Universitet og Københavns Universitet. Siden centrets start har fokus været rettet mod de ændringer af vore byer, der viser sig som svækkelse af grænserne mellem byer og landskaber. Formidling af den frembragte viden til professionelle praktikere, der beskæftiger sig med emnet, har i hele forløbet været et vigtigt formål med centrets arbejde.
Se mere på www.byforskning.dk

Docent i filosofi og begrebsanalyse ved Aarhus Universitet, Hans Fink, fastholdt den store forsamlings udelte opmærksomhed med et underholdende foredrag, hvori han tog livtag med begreberne by og natur og især, hvordan det forholder sig med den unaturlige natur. Fink stillede det tilbagevendende spørgsmål om, hvordan man udvikler et integreret begreb mellem natur og kultur uden at falde tilbage i den traditionelle skarpe opdeling mellem de to eller at gøre det hele til ét fedt.

Spørgsmålet om naturens naturlighed bør efter Finks mening ikke stilles i generelle og abstrakte termer men ved at spørge konkret: Hvilken natur vil vi have? Hvad vil vi helst ha': 'En mår på loftet eller en musvit i haven?', for at sætte det på spidsen?'

By og Land-Kultur versus Natur
Samspillet, balancen eller magtfordelingen mellem by og land er et ældgammelt tema, som i disse år har fået fornyet aktualitet gennem erkendelsen af, at modernismens skarpe adskillelse mellem de to størrelser ikke er et frugtbart forståelsesgrundlag for den fremtidige udvikling af vore byer. Vi skal således ikke mange år tilbage, før den fremherskende holdning til forurening var relativ simpel efter devisen 'ude af øje, ude af sind' Men 'spildevandet blev ikke væk, det blev ledt et andet sted hen', som en af oplægsholderne formulerede det.

I dag har erkendelsen af, at vi i betydeligt omfang påvirker naturen, gjort os bekymrede på både egne og naturens vegne, for vi har meget lidt naturlig natur tilbage i Danmark. Det meste er kulturlandskaber i form af skove, enge og marker. Landskaber som alle er præget af menneskers behandling på den ene eller anden måde.

Erkendelsen af at relationen mellem by og land udspilles på baggrund af et kompleks af konkrete sammenhænge, hvor naturen ikke standser foran byporten, giver anledning til en helt ny dynamisk bytænkning. 'Når Grenå indretter sit bycenter efter, at det skal være attraktivt som boligområde for Aarhus – ja, hvor langt strækker Grenå og Aarhus sig så?', som der blev spurgt.

DØM – Den Østjyske Millionby
Den Østjyske Millionby blev introduceret første gang i Landsplanredegørelse 2006 med et oplæg til at koordinere den fysiske planlægning i 17 østjyske byer fra Randers i nord til Haderslev i syd med tilsammen over en million indbyggere. Millionbyen eller DØM, som den kaldes, er konfigureret som en båndby, hvis bymæssige knudepunkter er bundet sammen af det overordnede vejnet.

At det ikke er helt ligetil at koordinere 17 selvstændige kommuners fysiske planlægning fortalte lektorer ved Arkitektskolen

Forskellige naturbegreber

Docent i filosofi Hans Fink satte rammen for dagen ved at introducere syv forskellige forestillinger om, hvad "natur" er. På reaktionen fra salen og de diskussionen i pauserne kunne man fornemme, at de fleste godt kunne genkende, hvordan de selv benytter sig af forskellige forståelser af ordet "natur", afhængig af sammenhængen.
Flere af oplægsholderne refererede også til Finks oplæg i løbet af dagen.
I seks ud af de syv forskellige naturbegreber som Fink listede op forstås naturen som noget, der står udenfor, eller i modsætning til det menneskeskabte. Man kan sige, at de syv begreber bevæger sig fra en forestilling om, at naturen er det, der er helt uberørt af menneskehånd til at naturen er 'det hele' – inklusiv menneskene og alle vores frembringelser.
I de syv naturbegreber forstås naturen som hhv.:

- Det uberørte
- Det vilde
- Det landlige
- Det grønne
- Det fysiske
- Det jordiske
- Det hele

Fink illustrerede det meget pædagogisk ved en tegning, der viste hvordan grænsen mellem menneske og natur ligger i varierende afstand "fra byporten" afhængigt af, hvilket begreb man benytter.

Aarhus, Boris Brorman Jensen og Tom Nielsen. De 17 kommuner repræsenterer foruden at være båndbyens enkeltelementer blandt andet også selvstændige erhvervsinteresser, som stiller sig på tværs af billedet af det sammenhængende bybånd.

Det omliggende landskab og de særlige landskabelige værdier er imidlertid forhold, hvor der mellem kommunerne er vilje til en fælles forvaltning. På Arkitektskolen Aarhus har man på denne baggrund tilrettelagt et studieforløb i 'Studio Urban Nature', hvor studerende har undersøgt, hvordan nye byer kan medvirke til at skabe ny natur, nye naturnetværk, bidrage til naturbeskyttelsen, øge biodiversiteten og forbedre den landskabelige tilgængelighed i DØM.

Studieprojekterne var udstillet i auditoriets foyer, hvor deltagerne på konferencen også kunne møde de studerende og diskutere projekterne med dem i pauserne.

Aktuel forskning om ByNatur

To af konferencens oplægsholdere, ph.d.-studerende Martin Odgaard og adjunkt Stefan Darlan Boris fra Arkitektskolen Aarhus har begge forsket i de landskabelige problemstillinger, der knytter sig til sammenfletningen af by og natur. Forskningsprojekterne er tilknyttet Center for Strategisk Byforskning.

Biodiversitet i byen
Martin Odgaards ph.d.-projekt tager udgangspunkt i, at byen og det åbne landskab er flettet sammen i hybride landskaber langs ydersiden af såvel København som andre større byer, blandt andet i DØM. Dette flet-landskab rummer potentialet for en ny samtænkning af by-land relationen.
Hypotesen er, at i et lille land som Danmark, hvor arealudnyttelsen er ekstrem høj, kan byens landskaber bruges til at binde naturområder sammen og give et positivt bidrag til biodiversiteten.

Overordnet set har projektet til formål at udforske krydsfeltet mellem by-, landskabs- og naturplanlægning og dermed bringe elementer fra naturvidenskabeligt funderede vidensfelter ind i den arkitektoniske planlægningsdiskurs.

Skov som infrastruktur
Stefan Darlan Boris' ph.d.-afhandling 'Urban skov og landskabsinfrastruktur' fokuserer på skoven som landskabsinfrastruktur fra et designorienteret perspektiv. Skoven, byen og landskabet betragtes ikke som afgrænsede domæner, men som integrerede dele af den grænseløse bys 'fragmenterede urbane landskaber'.

Stefan Darlan Boris peger på behovet for en udvidelse af begrebet landskabsinfrastruktur og gør op med det traditionelle paradigme, hvor skoven entydigt betragtes som 'et søndagslandskab'. Han peger i stedet på skoven som mulighedsrum for handlingsorienterede udvekslinger, et fælles domæne mellem den enkelte og den grænseløse by, hvor interaktion mellem mennesker, steder og ting finder sted.

På baggrund af sin begrebsudvidelse af landskabsinfrastruktur beskriver han skoven som et grænseting i den grænseløse by, hvor skoven som hverdagslandskab skaber forbindelse mellem den enkelte, andre mennesker og den grænseløse by, netop fordi den adskiller.

Procesurbanisme
Professor og landskabsarkitekt Stig Lennart Andersson afsluttede dagen med at introducere begrebet 'procesurbanisme' som en 'både-og-tænkning', hvor vi bestræber os på at gøre byerne mere bæredygtige, så de ikke bryder sammen, når det fx regner eller fryser 'for' meget.

Stofskiftet mellem natur og by skal opfattes som et system af sammenhængende relationer og ikke baseres på en adskillende strukturtænkning. Vand skal opfattes som en ressource og ikke som affald efter regnen. Vi bruger naturen forkert, når vi bekæmper den i vores forvaltningspraksis i stedet for at koordinere vores bestræbelser med naturens processer.

Stig Lennart Andersson plæderede for, at urban planlægning skal være naturbetinget, og at man med fordel kan starte med at skabe landskabet før byen. Vore fysiske omgivelser skal give os sansemættede oplevelser og basere sig på en enhedstænkning i modsætning til en helhedstænkning. I procesurbanismen reguleres byen efter naturens principper, og man ser det urbane som et system, hvor hele området påvirkes, når en enkelt del af området påvirkes. Vi skal skabe robuste planer, der er i stand til at modstå det uventede. Billedligt talt som et sæbeboblesystem, hvor hele systemet reformerer sig, hvis en enkelt boble brister.

Refleksion
ByNatur - enkelte spørgsmål melder sig under refleksionen over dagens tema. En mere naturbetinget tænkning i vore by- og landskabsplaner forekommer sympatisk. En rigere og mere robust planpraksis forekommer fornuftig. At landskabet skal initiere det urbane forekommer spændende. Og en plantænkning henover kommunegrænserne forekommer nødvendig.

Alligevel melder tvivlen sig, når talen er om en systemtænkning, hvor helhed og del er symbiotisk forbundne. Hvordan indretter man sig med byer og bygninger i sten og beton? Hvordan reagerer helheden her, når delen påvirkes?

Naturen kan med fordel få mere plads i byen, men skal bymæssigheden også gives plads i naturen? Skal vi have mere bymæssigt roderi, flimmer og fragmentering på bekostning af landskab og natur?
Sådanne tvivlrådige tanker meldte sig allerede ved afslutningen, mens professor Gertrud Jørgensen reciterede "Grøn er vårens hæk", Poul Martin Møllers snart 200 år gamle Aprilvise.

Se oplæg fra konferencen og baggrundsartikler på www.byplanlab.dk ■